

Dariusz Magier, *Lata 1980-1981 w województwie białskopodlaskim. Wybór teleksów Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej*, wyd. Instytut Badawczy „Libra”, Radzyń Podlaski 2006, ss. 250.

W 2006 r. nakładem Instytutu Badawczego „Libra” działającego w Radzynie Podlaskim wydano publikację będącą wyborem dokumentów dziś już archiwalnych a wówczas „dokumentów chwili”, szczególnie dla przedstawicieli partii komunistycznej. Książkę nieodzowną dla studentów, historyków, dziennikarzy czy też każdego interesującego się historią PRL a szczególnie terenem byłego województwa białskopodlaskiego.

Wyboru dokumentów z przechowywanego w zbiorach Archiwum Państwowego w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim zespołu akt Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Białej Podlaskiej, dokonał Dariusz Magier – kierownik Archiwum Państwowego w Radzynie Podlaskim a równocześnie adiunkt w Instytucie Historii Akademii Podlaskiej w Siedlcach.

Recenzowany *Wybór teleksów* jest jeśli nie pierwszym, to na pewno jednym z pierwszych przedstawień szerszemu gronu czytelników tego arcyciekawego a pomijanego przez badaczy dziejów PRL źródła. Pomijanego, gdyż większość historyków po prostu nie zna tego typu dokumentacji i w związku z tym nie wie jakie treści może w nich znaleźć.

Omawiana publikacja zawiera to nie tylko obszerny wybór teleksów znajdujących się w radzyńskim archiwum na co wskazywałby tytuł, ale i zbiór innych niezwykle interesujących danych dotyczących zarówno regionu białskopodlaskiego jak i roli PZPR w życiu społeczno politycznym naszego kraju. Wszechobecnej roli partii, o której obecnie z różnych przyczyn, nie tylko ideowych niewiele się mówi.

Informacje te zawarte są w znakomitym metodologicznie wstępie. Dowiadujemy się z niego, m.in. o zasięgu terytorialnym województwa białskopodlaskiego, w którym „wiodącą rolę” pełnili funkcjonariusze partii.

Należy zaznaczyć z całą stanowczością, że nie można czytać zamieszczonych w zbiorze teleksów bez uprzedniego zapoznania się ze wspomnianym wstępem. Dariusz Magier z ogromnym znanstwem, w niezmiernie przystępny sposób wyjaśnia kulisy działań przedstawicieli władzy ludowej w omawianym regionie. Zaznacza także, że raporty – teleksy wysyłane drogą służbową z Komitetu Wojewódzkiego PZPR do Komitetu Centralnego PZPR nie są do końca obiektywne. Podawano w nich informacje, których oczekiwały władze zwierzchnie, ale w odpowiednim „naświetleniu”. Ponieważ, była to korespondencja pomiędzy przedstawicielami różnych szczebli tej samej partii, nie dbano zbyttnio o utajnianie metod działania.

Wartościowe dla historyka dane można także wyciągnąć z kontekstu teleksów, należy wykorzystać umiejętność „czytania między wierszami”, którą znako-

micie mieli opanowaną ówczas żyjący Polacy, a która dziś została niemal zapomniana.

Podanie wyboru ścisłej korespondencji partyjnej, pisanej na bieżąco z terenu jednego województwa, jest znakomitą posunięciem metodologicznym. Na kartach omawianej publikacji znajdujemy pełną gamę stosowanych przez aparat partyjny zabiegów socjotechnicznych oraz działań jej przedstawicieli na pograniczu prawa. Należą do nich m.in. zastraszanie, represje, szantaż itp. Ich stosowania nie ukrywano w teleksach, gdyż pisane były do centrali, która takie działania aprobowwała, a co więcej, sama nakazywała taki a nie inny sposób „walki z wrogami ludu” i „wichrzycielami” jak nazywano opozycję a także całość społeczeństwa sprzeciwiającego się *przewodniej roli* partii.

Wiele niezbędnych informacji, ukierunkowujących czytelnika na sprawy ważne i mniej ważne wnosi przedmowa autorstwa prof. Ryszarda Bendera – historyka, który ma niezmiernie bogate doświadczenie w walce z komunizmem. Zwrócił on szczególną uwagę na brak suwerenności władzy, jaką sprawowała PZPR i niemal bezwzględne podporządkowanie poleceniom płynącym z Moskwy.

Prezentowane opracowanie zawiera również bibliografię, w której zamieszczono wykaz najważniejszych zdaniem autora wyboru publikacji o codziennym życiu w PRL i roli partii.

Podsumowując należy stwierdzić, że z pracy tej skorzysta każdy, zarówno historyk profesjonalista jak i studenci różnych kierunków, np. historii, socjologii, polonistyki; regionaliści – badacze dziejów swych „małych ojczyzn”. W dobie „teczek”, wielu prominentów partyjnych, którzy woleliby obecnie zapomnieć o sporadycznych fragmentach swych życiorysów, że „zgrozą”, znajdzie na kartach tej książki swe nazwiska i to zazwyczaj w nie najciekawszej konfiguracji ze „stojącymi” wówczas przed nimi zadaniami.

Warto podkreślić również profesjonalną formę edytorską omawianej publikacji. Recenzowana książka jest bardzo starannie wydana, na dobrym papierze i z przyjemną dla oka czcionką. Publikację wzbogacono o osiem fotokopii najciekawszych teleksów znajdujących się w zbiorach archiwum oraz o kolorowy wybór plakatów partyjnych i kilkunastu interesujących zdjęć z codziennego „życia” partii. Sporadycznie zdarzają się drobne błędy, literówki w nazwiskach lub brak imion, jednak braki te w żadnym wypadku nie umniejszają wartości pracy, którą napisano rzetelnie i zgodnie z najnowszą wiedzą historyczną.

Publikacja demaskuje niektóre sposoby działania władzy partyjnej w PRL. Dlatego książka ta, oprócz wartości czysto historycznych i źródłowych, ma również duże walory dydaktyczne ukazując z całą otwartością cynizm i bezwzględność władz komunistycznych.

Sądzę, że należy pogratulować Instytutowi Badawczemu „Libra” kolejnej wartościowej publikacji, wydanej, co – należy stanowczo zaznaczyć – w niezmiernie ważnej dla odkrywania „białych plam” w historii regionu południowego Podlasia serii wydawniczej „Biblioteka Wschodniego Roczника”.

Rafał Dmowski
(Akademia Podlaska w Siedlecach)